

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

FEATURES OF FORMATION THE POSITIVE MOTIVATION TO STUDY FOREIGN LANGUAGE BY CADETS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Розглянуто особливості формування позитивної мотивації до вивчення іноземної мови через використання співпраці у курсантів вищих військових навчальних закладів. Розкрито сутність понять «співпраця» і «мотивація». Здійснено аналіз мотивації майбутніх офіцерів до оволодіння іноземною мовою. Наведено експериментальні дані щодо значущості професійного володіння іноземною мовою. Визначені способи формування позитивної мотивації до вивчення іноземної мови у курсантів вищих військових навчальних закладів.

Ключові слова: майбутні офіцери, мотивація, формування, позитивне ставлення, співпраця.

Приведены экспериментальные данные по важности профессионального владения иностранным языком. Определены способы формирования позитивного отношения к изучению иностранного языка у курсантов высших военных учебных заведений.

Ключевые слова: будущие офицеры, формирование, позитивное отношение, мотивация, сотрудничество.

The peculiarities of the formation of a positive motivation to study foreign language by cadets of higher military educational institutions are considered. The essence of the concept of "motivation" is revealed. The analysis of motivation of future officers for mastering a foreign language is carried out. The experimental data of the significance of professional foreign language proficiency are given. The ways of forming a positive attitude study foreign language by cadets of higher military educational institutions are determined.

Key words: future officers, formation, positive attitude, motivation, cooperation.

УДК 81'243(09):37.091.3

Березнева І.М.,
старший викладач
кафедри іноземних мов
Національної академії
Національної гвардії України

Рассмотрены особенности формирования позитивной мотивации к изучению иностранного языка через использование сотрудничества у курсантов высших военных учебных заведений. Раскрыта сущность понятий «сотрудничество» и «мотивация». Осуществлен анализ мотивации будущих офицеров к изучению иностран-

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах прискореної інтеграції вищої освіти України в ЄПВО, реформування Збройних Сил України задля досягнення оперативної і технічної сумісності з країнами НАТО, впровадження передових технологій з вироблення сучасних видів озброєння, військової техніки, інформаційного і матеріально-технічного забезпечення воєнних операцій, налагодження стратегічної комунікації в оборонній сфері гостро стоїть проблема в підготовці кваліфікованих фахівців військової справи. Зміст навчання курсантів військових вищих навчальних закладів (далі – ВВНЗ) визначено вимогами держави щодо підготовки офіцерських кадрів.

Під час роботи над створенням ефективної системи підготовки військових фахівців за високими сучасними стандартами набуває пріоритетного значення питання формування позитивної мотивації до вивчення іноземної мови курсантами вищих військових навчальних закладів. Мовна підготовка курсантів є складовою частиною підготовки майбутніх офіцерів української армії, адже знання іноземної мови – свідчення рівня культури й освіти офіцера. Сфера застосування іноземних

мов для сучасного офіцера значно розширюється зі збільшенням міждержавних зв'язків, у тому числі й по військовій лінії, а також з можливістю використання у своїй роботі іноземної технічної та військової літератури.

Мета статті – висвітлити важливість та основні аспекти підвищення рівня вмотивованості майбутніх військових до вивчення іноземної мови. У цьому контексті держава потребує кваліфікованих експертів з високим рівнем мовної підготовки та здатних до встановлення ділових контактів з іноземними партнерами на міжнародному рівні.

Виклад основного матеріалу. На сайті Міністерства оборони України в розділі «Кадрова політика» щороку з'являється план кадрового забезпечення міжнародних програм навчання військовослужбовців та працівників Збройних Сил України у військових навчальних закладах іноземних держав. Кожен військовослужбовець може ознайомитися з цим планом та залежно від свого рівня володіння іноземною мовою подати на розгляд свою кандидатуру. Оскільки знання англійської мови стало справжньою потребою для військових фахівців унаслідок зростання вимог до

українського військовослужбовця, все більшого значення набуває підвищення позитивного ставлення до вивчення іноземної мови курсантами ВВНЗ. Одним із чинників, які впливають на позитивне ставлення до вивчення іноземної мови, є формування стійких мотивів. У нашому дослідженні ми виходили з того, що мотив – це внутрішнє прагнення особистості до певного виду активності (діяльності, спілкування, поведінки), пов'язане із задоволенням певної потреби. Відповідно до закону Йеркса-Додсона, ефективність діяльності взаємопов'язана із силою мотивації, тобто більш сильне спонукання до дії зумовлює вищу результативність діяльності. Ми погоджуємось із думкою Г. Бородіної, яка вважає, що обов'язкова та беззаперечна умова досягнення успіху в діяльності, незалежно від загального та розумового потенціалу людини, полягає в позитивній мотивації, в глибокій зацікавленості, в прагненні до досягнення мети цієї діяльності [2, с. 60]. З урахуванням відношення мотиву до змісту діяльності виокремлюють внутрішні та зовнішні мотиви. Зовнішня мотиваційна система особистості пов'язана з інструментальною діяльністю, зовнішньою системою контролю, матеріальним та моральним стимулюванням [3, с. 38]. У зв'язку з цим зовнішні мотиви не можуть бути мотиваційною основою повноцінної професійно-орієнтованої мовної підготовки майбутніх офіцерів. На відміну від неї, внутрішня мотивація пов'язана зі спрямованістю курсанта на самовираження, саморозвиток, самореалізацію [3, с. 46]. Останнім часом з'являється якісно нова мотивація вивчення іноземної мови військовослужбовцями. Це пов'язано з необхідністю виконання Збройними Силами України завдань у межах міжнародної військової співпраці та участі в роботі органів колективної безпеки. Зокрема, без знання іноземних мов неможливими є: проведення міжнародних операцій у складі сил ООН, участь в єдиній системі Європейської безпеки, спільні з військами НАТО військові навчання, обмін спеціалістами та ін. Тому досконале знання не тільки рідної, а й іноземної мови є необхідною передумовою професійного і особистісного становлення військових. До мотиваційних ресурсів, що сприяють вивченню англійської мови військовослужбовцями, належать:

- знання професійно-орієнтованої термінології;
- можливість спілкуватися з партнерами з різних національних сил, знати відповідні структури та особливості міжнародної документації в контексті міжнародного співробітництва;
- володіння англійською мовою, що дозволить військовослужбовцям спілкуватися з місцевим населенням у межах миротворчих операцій, в яких Україна бере активну участь;
- можливість підвищити рівень знання іноземної мови для військовослужбовців, які успішно склали тести на мовних (фахових) курсах за кордоном.

Щодо способів підвищення рівня вмотивованості викладач має можливість використовувати різноманітні форми та методи викладання. Мотивація в курсантів стимулюється викладачами кафедри варіативними діями, а саме: можливістю вибору найбільш ефективних форм роботи на занятті; створенням сприятливого психологічного клімату в навчальній групі; вибором тем, які відповідають потребам та інтересам тих, хто навчається; використанням сучасних технологій навчання; використанням різноманітних засобів навчання (візуальних, аудіовізуальних); використанням сучасного роздаткового матеріалу. Рівень мотивації підвищується змістом навчальних матеріалів, системою виконання вправ та завдань, вибором методів та методичних прийомів викладання, форм і методів контролю навчальної діяльності курсантів. Необхідною умовою підвищення рівня мотивації є також формування в курсантів почуття відповідальності за результати індивідуальної та групової навчальної діяльності. Доволі часто трапляється так, що людина усвідомлює, розуміє необхідність виконання певної діяльності, проте це не спонукає її до дій, що свідчить про те, що мотив ще несформований, а існує лише передумова до його розвитку – певне передмотиваційне утворення як знаний мотив. Знання про необхідність певної діяльності, безперечно, відіграє важливу роль у формуванні мотивів, адже на певному етапі розвитку здебільшого мотиви спочатку виступають як знані, можливі, проте такі, котрі поки що не спонукають до дій. Про перспективи, які відкриває володіння англійською мовою, курсанти знають від викладачів, офіцерів-вихователів, однак відчуті дієвість своїх знань ще до початку офіцерської кар'єри вдається незначний кількості з них. Досить незначний відсоток респондентів, які вказали існування досвіду застосування набутих знань на практиці, може свідчити про те, що в переважній більшості курсантів ще недостатньо сформоване ставлення до англійської мови як засобу спілкування, відсутні передумови до формування комунікативного мотиву, і, як наслідок, відсутній сам мотив, що своєю чергою негативно позначається на результатах навчальної діяльності. Інтерес до процесу вивчення іноземної мови, на думку більшості педагогів, тримається на внутрішніх мотивах, які залежать від чинників навчальної діяльності як такої. Ця мотивація є близькою та актуальною, а отже, дещо дієвішою, оскільки стимулюється, власне, процесом навчання. Навчальний процес слід планувати так, щоб курсанти протягом навчального року і на кожному занятті відчували позитивні емоції від навчальної діяльності в такій навчальній дисципліні, як іноземна мова. Сприятиме утворенню позитивної мотивації і узгодженість шляхів та способів подачі навчального матеріалу з інтересами,

потребами та стилями навчання курсантів. Оптимально підібрані форми навчальної діяльності, які носили б творчий характер та стимулювали би розумову активність тих, хто навчається, допоможуть зміцнити всі складники цього чинника мотивації – інтереси, стилі навчання, емоції.

Розглянемо деякі ймовірні педагогічні шляхи посилення впливу тих спонукальних чинників, які, на нашу думку, мають недостатній кількісний показник у структурі формування мотивації курсантів до вивчення англійської мови. Передусім це ставлення до англійської мови як засобу спілкування. Комунікативна мотивація є одним із ключових чинників, адже головна потреба тих, хто вивчає мову, – оволодіти вмінням спілкуватися. На жаль, саме цей тип мотивації важко зберегти й утримати, якщо процес вивчення англійської мови відбувається в середовищі рідної мови тих, хто навчається. Англійська мова в такій ситуації слугує штучним засобом спілкування, і навіть так звані «природні ситуації», які використовують під час занять, носять фактично штучний характер. Важливу роль у створенні передумов формування комунікативної мотивації могли б відіграти організовані формальні та неформальні зустрічі з членами делегацій армій різних країн, які перебувають із візитами у навчальному закладі. Надзвичайно важливо залучати до таких зустрічей не лише курсантів, які володіють англійською мовою на належному рівні, але й тих, хто зазнає певних труднощів у спілкуванні англійською. Для останніх не лише участь, а й сама присутність на таких зустрічах може стати пусковою пружиною для зародження комунікативної мотивації вивчення мови. Умови навчання у ВВНЗ (обмежена кількість занять під керівництвом викладача, необхідність поєднувати навчальний процес із несенням курсантами військової служби) надають проблемі мотивації у вивченні іноземної мови великого значення та вимагають від викладачів максимальної ефективності проведення аудиторних занять. Використання проблемних текстів, великого арсеналу комунікативно спрямованих завдань та прийомів роботи з навчальним матеріалом, що стимулюють мовленнєво-пізнавальну активність курсантів, зроблять процес вивчення мови більш привабливим, різноманітним і жвавим, а отже, матимуть значний позитивний вплив на формування ціннісного ставлення курсантів до вивчення англійської мови. Рівень мотивації підвищується змістом навчальних матеріалів, системою виконання вправ та завдань, вибором методів та методичних прийомів викладання, форм і методів контролю навчальної діяльності курсантів.

Необхідною умовою підвищення рівня мотивації є також формування в курсантів почуття відповідальності за результати індивідуальної та групової навчальної діяльності. Ми вважаємо, що для

підвищення мотивації вивчення іноземної мови необхідно використовувати всі методи організації навчальної діяльності, наприклад, навчання через співпрацю. Навчання через співпрацю в зарубіжній педагогічній літературі називається «cooperative learning» або «collaborative learning». Терміни не є тотожними, вони різняться природою інтерактивних процесів, що відбуваються впродовж виконання завдань у групах. Результатом колаборативного навчання є динаміка розвитку взаємодії партнерів у групі, тоді як під час кооперативного навчання важливим є отримання кінцевого продукту спільної праці [2, с. 66]. У вітчизняному обігу вживають різні терміни: кооперативне навчання, інтерактивно-кооперативне навчання, колаборативне навчання, навчання через співпрацю, навчання через взаємодію, партнерське навчання, що свідчить про відсутність належного теоретичного обґрунтування і водночас про значні практичні напрацювання в організації взаємодії курсантів у навчальному процесі. Партнерське навчання в невеликих групах – це така методика, за якої 3–4 курсанти працюють над виконанням спільного завдання. У деяких випадках кожен член команди окремо виконує певну частину спільного завдання задля об'єднання виконаної роботи в загальне ціле і досягнення поставленої загальної мети. В інших випадках члени групи працюють паралельно над одним і тим же завданням. Групу об'єднує спільна робота без розподілу праці і визначення ролі кожного члена команди. Партнерське навчання нового типу відрізняється від звичайної роботи в групах тим, що враховує внесок кожного члена групи в досягнення поставленої мети і оцінює його за певними критеріями. У разі використання цієї методики кожен курсант на занятті є вчителем. Розвиток соціальних навичок, а також оцінювання внеску кожного члена групи у виконання завдання також відрізняють партнерське навчання від традиційної роботи в групах. Навички, що розвиваються у навчанні в групі, відрізняються від тих, які здобувають курсанти під час самостійного навчання, а також впливають на рівень вмотивованості. Використання на заняттях з англійської мови методики навчання в групах дає можливість досягти не лише навчальних цілей, а й забезпечує можливості для розвитку навичок міжособистісного спілкування, пропонує автентичний досвід іншомовного спілкування, що, безумовно, сприятиме їхньому успіху в професійній діяльності.

Метод навчання в невеликих групах може бути застосований у будь-якій групі курсантів з різним рівнем іншомовної компетентності і за будь-якою тематикою заняття. Ця методика також ефективна в групах, де курсанти добре знають один одного, і в групах, де ще не всі знайомі один з одним. На заняттях англійської мови у ВВНЗ методику можна використовувати для розвитку навичок та

умінь з читання, письма, усного мовлення, аудіювання. Поставлена мета має мотивувати курсантів до об'єднання в групи і до спільної праці, наприклад створити пост, презентацію, кросворд, гру, роздатковий матеріал на певну тему. Прикладами популярних методів у вивченні іноземної мови курсантами ВВНЗ в аудиторії можуть бути: think-pair-share за формулою 1 → 2 → 4 (курсанти окремо обдумують відповідь на запитання і письмово відповідають на нього; потім діляться своєю відповіддю з партнером; курсанти обмінюються відповідями своїх партнерів); jigsaw – головоломка (кожен член групи вивчає інформацію за темою чи частиною теми; його завдання – донести інформацію до інших членів групи та отримати інформацію від свого партнера, поєднавши її в єдину логічно структуровану тему); numbered heads – розподіл за номерами (курсанти в групі розділяються за номерами чи обирають кольори; спільне завдання – прочитати і зрозуміти текст, обдумати відповіді на запитання; викладач називає номер чи колір, і лише названі номери/кольори відповідають за всю групу); coaching – коучінг (робота в парах для розвитку навичок писемного мовлення; 2 курсанти: викладач і курсант. Курсант має написати діловий лист. Завдання викладача – допомогти курсанту, заохотити, підказати структуру, кліше тощо. Потім партнери обмінюються ролями і отримують дещо інше завдання – написати приватного листа).

Таким чином, використання методики партнерського навчання, співпраці на заняттях з англійської мови є ефективним, оскільки курсанти не лише отримують нові знання, а й набувають навичок іншомовного спілкування, а в подальшому – навичок професійної взаємодії із закордонними партнерами, колегами.

Висновки. Отже, нами зроблено спробу окреслити основні мотиваційні ресурси вивчення англійської мови майбутніми офіцерами, направлені на підвищення рівня володіння англійською

мовою в міру особистих та професійних потреб. Також визначені широкі можливості використання методики співпраці для формування позитивного ставлення до вивчення іноземної мови. Проаналізовано способи мотивації майбутніх офіцерів до оволодіння іноземною мовою. Визначено, що рівень мотивації підвищується в разі використання різноманітних систем вправ та завдань, вибором методів та методичних прийомів викладання, форм і методів контролю навчальної діяльності курсантів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про вищу освіту: Закон України від 27 липня 2017 року. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Бородіна Г.І. Щодо проблеми формування стійкої мотивації до вивчення іноземної мови у студентів інженерних спеціальностей. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: вид-во ХНУ, 2013. № 22. С. 59–67.
3. Вітченко А.О. Стандартизація вищої освіти в Україні: стан, проблеми, перспективи вдосконалення. *Вища школа*. 2016. Вип. 9 (146). С. 36–57.
4. Partnership for 21st Century Skills. Framework for 21st Century Learning. 2014. URL: <http://www.p21.org/about-us/p21-framework>.
5. Кожушко С. Стратегії колаборативного навчання у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2014. № 5 (112). С. 65–70.
6. Канова Л.П. Основні форми та методи навчання курсантів іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі. URL: http://eprints.zu.edu.ua/5269/1/vip_57_32.pdf.
7. Єфімова О.М. Удосконалення системи мовної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1182>.
8. Король С.В. Вивчення іноземної мови як умова формування професійної компетентності сучасного фахівця. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип. 11. С. 161–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znp_2012_11_31.